

Гаращенко Л.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної освіти
Факультету педагогічної освіти,
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
бульвар І. Шамо, 18/2, 02094 м. Київ, Україна
l.harashchenko@kubg.edu.ua

ORCID ID 0000-0002-5957-7256

Літіченко О.,

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри дошкільної освіти
Факультету педагогічної освіти,
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
бульвар І. Шамо, 18/2, 02094 м. Київ, Україна
o.litichenko@kubg.edu.ua

ORCID ID 0000-0002-7004-3837

Шинкар Т.,

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри дошкільної освіти
Факультету педагогічної освіти,
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
бульвар І. Шамо, 18/2, 02094 м. Київ, Україна
t.shynkar@kubg.edu.ua

ORCID ID 0000-0002-5656-2032

ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ: МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ

Анотація. Стаття присвячена методичним аспектам проблеми фахової підготовки студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта рівня вищої освіти першого (бакалаврського) до організації фізичного виховання та здоров'язбереження дітей раннього віку. Якість фахової підготовки майбутніх педагогів визначено важливим критерієм стану і результативності сучасної системи дошкільної освіти. Розглянуто основи технології фахової підготовки бакалаврів дошкільної освіти, шляхи формування інтелектуальних, практичних умінь і навичок студентів. Визначено механізми підвищення якості фахової підготовки майбутніх вихователів щодо здоров'язбережувальної діяльності у групах раннього віку. Визначено труднощі, що виникають у майбутніх вихователів під час організації фізичного виховання та здоров'язбереження саме у групах раннього віку. Пропонуються шляхи вирішення визначених у статті завдань. Визначено фактори впливу на підвищення мотивації щодо ефективності навчальної діяльності студентів у процесі підготовки до здійснення здоров'язбережувальної діяльності в групах раннього віку. Обґрунтовано важливість розвивального характеру взаємодії педагога з дітьми раннього віку під час організації фізичного виховання. Обґрунтовано необхідність формування у майбутніх вихователів розуміння здоров'язбережувальної діяльності як процесу зміцнення та формування здоров'я дітей та процесу прищеплення навичок ведення здорового способу життя. Визначено, що методичний інструментарій (лекції проблемного характеру, операційні та ділові ігри, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, створення ситуації успіху та ін.) є важливим фактором впливу на підвищення мотивації щодо ефективності навчальної діяльності студентів.

Ключові слова: діти раннього віку; фізичне здоров'я; освітній процес; фахова підготовка; навчальна діяльність; мотиваційний компонент.

© Гаращенко Л., Літіченко О., 2024

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024

Вступ. Сучасна система фахової підготовки бакалаврів дошкільної освіти постійно оновлюється, удосконалюється, оптимізується з урахуванням сучасних тенденцій розвитку освіти: постійного оновлення змісту освіти; побудови освітнього середовища на сучасних технологіях; технологічного забезпечення психолого-педагогічної підготовки студентів; варіативності спеціалізацій в освітніх програмах; професійно-практичного спрямування фахової підготовки.

Якість фахової підготовки майбутніх педагогів вважаємо важливим критерієм стану і результативності сучасної системи дошкільної освіти. Сучасна система дошкільної освіти висуває певні вимоги до сучасного фахівця, який повинен усвідомити, що тільки високий професіоналізм та професійна відповідальність допоможуть самореалізуватися в обраній професії. Метою фахової підготовки є підготовка вихователя, який володіє теоретичними знаннями про важливість і цінність цієї професії, системою спеціальних умінь і навичок, які дозволять вивчати, аналізувати, прогнозувати, планувати, організовувати процес розвитку і виховання особистості дитини раннього і дошкільного віку. з урахування потреб соціуму та змін у професійній діяльності фахова підготовка майбутніх вихователів має бути гнучкою і варіативною.

У сучасних умовах важливою проблемою є проблема збереження і зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку. Модернізація сучасної педагогічної освіти пов'язана із підвищенням якості підготовки майбутніх педагогів до здоров'язбережувальної діяльності. Реалізація здоров'язбережувальної діяльності з дітьми раннього і дошкільного віку, здоров'яорієнтованого освітнього процесу в закладі дошкільної освіти вимагає і відповідну підготовку студентів. Маємо на увазі формування у майбутніх вихователів усвідомленої відповідальності за формування і зміцнення здоров'я дітей. Розуміння важливості здоров'я для життєдіяльності людини буде сприяти формуванню основ здорового способу життя, починаючи з дошкільного дитинства. Сучасний вихователь повинен бути готовим та уміти створювати умови для успішних та динамічних змін індивідуальних особливостей дитини в процесі фізичного виховання. Ми переконані, що в процесі фахової підготовки майбутніх вихователів базисне значення має підготовка до здійснення здоров'язбережувальної діяльності, оскільки саме здоров'я дитини дошкільного віку є основою її повноцінної життєдіяльності, починаючи з раннього віку.

Мета дослідження — висвітлення методичних аспектів фахової підготовки майбутніх вихователів до організації фізичного виховання та здоров'язбереження дітей у групах раннього віку.

Завдання дослідження:

— обґрунтувати важливість оптимізації змісту фахової підготовки майбутніх вихователів до організації фізичного виховання та здоров'язбереження дітей раннього віку;

— визначити фактори впливу на підвищення мотивації щодо ефективності навчальної діяльності студентів у процесі підготовки до здійснення здоров'язбережувальної діяльності в групах раннього віку.

Аналіз сучасних досліджень. Спостерігаємо підвищення інтересу науковців до проблеми фахової підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми раннього віку та до проблеми організації освітнього процесу в групах раннього віку. У дослідженнях наукових співробітників лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України (Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Рагозіна, О. Рейпольська та ін.) йдеться про концептуальні зміни освітнього середовища в групах раннього віку (Гавриш Н.В., 2021).

Ми погоджуємося із думкою цих дослідників, що незважаючи на активізацію даної проблеми в теорії і практиці, існують певні прогалини в організації освітнього процесу в групах раннього віку (незначна кількість наукових досліджень з проблеми раннього дитинства та експериментально-дослідної роботи в групах раннього віку, навчально-методичних посібників тощо). Суттєвою прогалиною сучасної дошкільної освіти України є відсутність системи суспільних впливів на ранній розвиток дитини від народження до трьох років (Сисоєва С.О., 2020).

Важливою для нас є думка, висловлена Н. Гавриш про перехід від занятійної до середовищної моделі організації освітнього процесу в групах раннього віку та про організацію різних видів дитячої діяльності у розвивальному середовищі (Гавриш Н.В., 2021, с.46).

Спираючись на дослідження О. Богініч, стверджуємося у думці, що дитина зможе максимально реалізувати можливості свого віку і власного організму за умови власної активності та за умови створення дорослими оптимальних умов для її повноцінного, здорового і щасливого зростання (Богініч О.Л., 2005, с. 7). Звичка піклуватися про власне здоров'я повинна формуватися саме в ранньому дитинстві, щоб бажання бути здоровим стало однією із головних потреб людини упродовж усього життя (Harashchenko L., Kondratiuk S., Palamar S., Vaskivska H., Nezhyva L., 2021, с. 695).

У проєкті Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку визначено аксіологічні домінанти дошкільної освіти як передумови повноцінного подальшого розвитку людини на всіх етапах її життя: визнання самоцінності раннього і дошкільного дитинства; щасливе проживання дошкільного дитинства; фізичне, психічне та со-

ціальне здоров'я дитини; повага до дитини та особливостей її розвитку (Сисоева С.О., 2020).

Звідси випливає необхідність якісної фахової підготовки студентів у галузі здоров'язбереження дітей раннього віку, що передбачає насамперед усвідомлення майбутніми фахівцями головного завдання закладу дошкільної освіти — виховувати дітей здоровими та забезпечувати умови для їх щасливого і комфортного зростання. Покликаючись на Л. Зданевич, розділяємо думку авторки, що у процесі підготовки сучасного майбутнього фахівця педагогічного профілю важливо, щоб майбутній професіонал досконало опанував відповідний клас педагогічних теорій, міг використати їх при вирішенні практичних завдань, використовувати базові знання для розробки нових педагогічних проектів, застосовувати їх в умовах динамічної сучасної освіти (Зданевич Л.В., 2016).

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі професійної підготовки студенти засвоюють зміст навчальної дисципліни «Здоров'язбережувальні технології в дошкільній освіті». Вивчення цієї дисципліни забезпечує кваліфікаційну компетентність майбутніх вихователів та сприяти ціннісному переосмисленню пріоритету здоров'я у житті людини та першочерговості саме оздоровчих завдань дошкільної освіти. Змістовий модуль «Фізичне виховання та здоров'язбереження дітей раннього віку» включає такі теми: «Завдання фізичного виховання дітей першого, другого, третього року життя», «Особливості застосування засобів фізичного виховання та оздоровлення дітей раннього віку», «Форми організації фізичного виховання та оздоровлення дітей раннього віку». Перед вивченням цього модуля було проведено анкетування студентів з метою з'ясування знань студентів про фізичний розвиток дітей раннього віку. Під час розроблення питань анкети враховували, що студенти проходили навчальну педагогічну практику саме у групах раннього віку.

До змісту анкети включили такі питання:

1. Чому охорона життя та зміцнення здоров'я дітей є головним завданням фізичного виховання дітей раннього віку?

2. Вкажіть засоби фізичного виховання дітей першого, другого, третього року життя.

3. Чому обов'язковими складовими фізичного розвитку дітей другого року життя є гігієнічні навички?

4. Чому на третьому році життя триває формування навичок безпечної поведінки у руховій сфері?

5. Чому технологія навчання дітей раннього віку рухів є ігровою?

6. Які прийоми доцільно використовувати під час виконання дітьми різних фізичних вправ?

7. Яке значення використання ігрових та імітаційних прийомів (вправ)?

8. Пригадайте малі жанри фольклору (потішки, промовки), пов'язані з виконанням рухів, з дотриманням гігієни, які Ви пам'ятаєте з дитинства або вивчили під час навчальних занять чи проходження педагогічної практики.

9. Назвіть засоби та методи оздоровлення, які є традиційними у Вашій родині.

Результати аналізу відповідей студентів на питання анкети дозволили зробити такі висновки. Студенти мають уявлення, хоча й поверхові, про важливість збереження і зміцнення здоров'я дітей раннього віку. Однак не змогли чітко дати відповідь на перше питання анкети. Зовсім мало відомо студентам про засоби фізичного виховання дітей раннього віку, хоча у деяких відповідях наводилися приклади таких засобів. Досить обгрунтовано студенти відповіли на питання, що стосувалися необхідності оволодіння дітьми раннього віку навичками гігієни та навичок безпечної поведінки (однак не пов'язуючи навички безпечної поведінки безпосередньо із фізичним вихованням). Більшість студентів, хоча й досить поверхово, змогли пояснити важливість використання ігрових прийомів навчання дітей раннього віку фізичних вправ. З іншого боку, студенти не змогли вказати прийоми навчання дітей фізичних вправ. Не вказали студенти також, що діти опановують правила безпечної та оздоровчої поведінки під час організації різних процесів життєдіяльності. Певна кількість студентів не мали чіткого уявлення про ігрові та імітаційні прийоми, мету їх використання саме в ранньому віці. Тому й не змогли аргументовано пояснити, чому технологія навчання дітей раннього віку рухів залишається ігровою.

Таким чином, проведене анкетування, бесіди зі студентами, результати аналізу навчальної діяльності студентів під час вивчення ними інших тем курсу «Здоров'язбережувальні технології в дошкільній освіті» дозволило зробити висновки щодо важливості оптимізації змісту робочої програми цієї дисципліни, необхідності чіткого визначення базових знань, умінь і навичок, удосконалення методичного інструментарію, широкого використання активних методів навчання студентів тощо.

З урахуванням вищесказаного до змісту лекційних занять були включені питання:

— особливості та закономірності розвитку моторики дітей раннього віку;

— компоненти, що входять до змісту фізичного розвитку дітей першого, другого та третього року життя (розвиток рухів, гігієнічні навички, навички безпечної поведінки та ін.) та які забезпечують формування фізичного потенціалу дитини раннього віку;

— завдання та засоби фізичного виховання дітей раннього віку;

— основні форми організації здоров'язбережувальної діяльності в групах раннього віку;

— особливості технології навчання дітей раннього віку рухів.

Принагідно зазначимо, що лекції проводили проблемного характеру, залучаючи студентів до обговорення чи визначення проблеми, до розроблення конкретних методичних рекомендацій щодо реалізації тих компонентів, що забезпечують збереження та формування фізичного розвитку дітей раннього віку тощо.

Під час практичних та семінарських занять студенти оволодівають компетентностями щодо організації різних форм фізичного виховання дітей раннього віку. Студенти оволодівають технологією розроблення плану занять з розвитку рухів, ігрових вправ, презентують виконані завдання для студентської аудиторії, аналізують роботи один одного тощо. Також студенти мають продемонструвати техніку виконання загально-розвивальних вправ, методику проведення ігрової вправи, заняття з розвитку рухів з дітьми раннього віку.

Під час навчальних занять (лекційних та практичних) доцільно використовувати різні організаційні форми (робота в групах, у парах, індивідуально). Ефективним є використання операційних та рольових ігор під час практичних занять. Виправданою взаємодією викладача та студента під час занять вважаємо суб'єкт-суб'єкту. Створення ситуації успіху, забезпечення психологічного комфорту на занятті, робочої атмосфери, діалогу сприятиме оволодінню основами фізкультурно-оздоровчої діяльності, розвитку професійної компетентності майбутніх педагогів у сфері здоров'язбереження.

Ми прийшли до висновку про необхідність здійснення порівняльного аналізу теорії і практики фізичного виховання дітей раннього і дошкільного віку за результатами проходження педагогічної практики (у групах раннього віку чи групах дітей дошкільного віку). Під час навчальних занять пропонували студентам пригадати факти, які засвідчують певні суперечності (чи невідповідності) між тим, що є в теорії і методиці фізичного виховання дітей та як відбувається на практиці, або ж факти, які підтверджують єдність теорії і практики. Колегіально обговорювали такі ситуації та пропонували шляхи розв'язання. Вважаємо, що вищезазваний методичний

інструментарій може стати важливим фактором впливу на підвищення мотивації щодо ефективності навчальної діяльності студентів. Методично доцільними для використання під час навчальних занять вважаємо різноманітні інтерактивні форми взаємодії: коворкінги, воркшопи, педагогічні батли (Машовець М. А., Паламар С. П., Савченко Ю. Ю., 2021, с.60).

Варто зазначити, що основним результатом вивчення студентами змістового модуля «Фізичне виховання та здоров'язбереження дітей раннього віку» має стати усвідомлення того, що повноцінність життєдіяльності дитини раннього віку залежить повною мірою залежить від стану здоров'я та гармонійного фізичного розвитку. І так само усвідомлення важливості створення певних умов для здорового зростання дитини.

Висновки. Виходячи із вищесказаного, ми приходимо до висновку, що у процесі фахової підготовки майбутніх вихователів пріоритетне місце займає саме підготовка до здоров'язбережувальної діяльності, оскільки збереження і зміцнення здоров'я дітей раннього і дошкільного віку є пріоритетною метою реалізації освітнього процесу сучасного закладу дошкільної освіти. Готовність до такої діяльності характеризується сформованою системою професійних умінь та навичок, які дозволять майбутньому педагогу проектувати та реалізовувати як власну програму здоров'язбереження, так і здоров'язбережувальну діяльність у закладі дошкільної освіти. Звідси випливає необхідність формування у студентів розуміння та усвідомлення того, що здоров'язбережувальна діяльність спрямована безпосередньо на збереження та формування здоров'я дітей, а також на формування у дітей основ культури здоров'я, навичок здорового способу життя.

Закономірно постає завдання формування у студентів готовності практично реалізовувати оздоровчу парадигму у власній життєдіяльності (особистій і професійній). Успішна реалізація цього завдання передбачає необхідність посилення саме мотиваційного компонента професійної діяльності (ціннісне ставлення до власного здоров'я, усвідомлення важливості самоосвіти в галузі здорового способу життя, готовність до створення умов для безпечної діяльності дітей в закладі дошкільної освіти тощо).

ДЖЕРЕЛА

1. Богиніч О.Л. На старті фізичного розвитку. *Дошкільне виховання*, 2005. №3. С.7.
2. Васильєва С.А., Гавриш Н.В., Рагозіна В.В. *Виховуємо і розвиваємо дитину раннього віку: навчально-методичний посібник*. Кропивницький: Імекс-ЛДТ, 2021. 58 с.
3. Васильєва С. А. Як поліпшити рухову активність дітей раннього віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*, 2020. № 12. С. 4–8.
4. Гавриш Н. В., Рагозіна В. В., Васильєва С. А. У фокусі уваги — освітній процес у групах раннього віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 10. С. 20–26.

5. Гаращенко Л.В., Літченко О.Д., Шинкар Т.Ю. Організація освітньої взаємодії з дітьми раннього віку: актуальні проблеми практики. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*, 2022. № 38 (2). С. 24–30. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.384>
6. Машовець М., Паламар С., Савченко Ю. Організаційно-педагогічні аспекти розвитку громадського здоров'я у студентській спільноті гуманітарних ЗВО. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*, 2021. № 35 (1). С. 57–63. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.384>
7. Зданевич Л.В. *Модель професійної підготовки майбутніх вихователів ДНЗ до роботи з дезадаптованими дошкільниками*. Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Рута, 2016. С. 136–154.
8. Сисоева С. О., Рейпольська О. Д. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку: новий погляд. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2020. № 2(1). с. 1–10.
9. Harashchenko LV, Kondratiuk SG, Palamar SP, Vaskivska HO, Nezhyva LL. Value attitude to health as the basis of an active life position of an individual. *Wiad Lek.* 2021;74 (3 cz 2). Pp. 690–696.

REFERENCES

1. Bohinich O.L. Na starti fizychnoho rozvytku [At the start of physical development]. *Doshkilne vykhovannia*, 2005. № 3. S. 7. [in Ukrainian]
2. Vasylieva S.A., Havrysh N.V., Rahozina V.V. Vychovuємо i rozvyvaiємо dytynu rannoho viku [Educating and developing a young child]: navchalno-metodychnyi posibnyk. Kropyvnytskyi: Imeks-LDT, 2021. 58 s. [in Ukrainian]
3. Vasylieva S. A. Yak polipshyty rukhovu aktyvnist ditei rannoho viku [How to improve the motor activity of young children]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu*, 2020. № 12. S. 4–8. [in Ukrainian]
4. Havrysh N. V., Rahozina V. V., Vasylieva S. A. U fokusi uvahy - osvittii protses u hrupakh rannoho viku [Focus on the educational process in early childhood groups]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu*. 2020. № 10. S. 20–26. [in Ukrainian]
5. Harashchenko L.V., Litichenko O.D., Shynkar T.Y. Orhanizatsiia osvittnoi vzaiemodii z ditmy rannoho viku: aktualni problemy praktyky [Organization of educational interaction with young children: current problems of practice]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika*, 2022. № 38 (2). S. 24-30. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.384> [in Ukrainian]
6. Mashovets M., Palamar S., Savchenko Yu. Orhanizatsiino-pedahohichni aspekty rozvytku hromadskoho zdorovia u studentskii spilnoti humanitarnykh ZVO [Organizational and pedagogical aspects of the development of public health in the student community of humanitarian higher education institutions]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika*, 2021. № 35 (1). S. 57-63. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.384> [in Ukrainian]
7. Zdanevych L.V. Model profesiinoi pidhotovky maibutnykh vykhovateliv DNZ do roboty z dezadaptovanymy doshkilnykamy. *Teoriia i praktyka profesiinoi maisternosti v umovakh tsilezhyttievoho navchannia [Model of professional training of future preschool teachers to work with maladjusted preschoolers. Theory and practice of professional skills in the context of lifelong learning]: monohrafiia / za red. O.A. Dubaseniuk. Zhytomyr: Ruta, 2016. S. 136–154. [in Ukrainian]*
8. Sysoieva S.O., Reipolska O.D. Kontsepsiia osvity ditei rannoho ta doshkilnoho viku: novyi pohliad [The concept of early childhood and preschool education: a new look]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 2020. № 2(1). S. 1–10. [in Ukrainian]
9. Harashchenko L. V., Kondratiuk S. G., Palamar S. P., Vaskivska H. O., Nezhyva L. L. Value attitude to health as the basis of an active life position of an individual. *Wiad Lek.* 2021; 74 (3 cz 2). Pp. 690–696. [in Ukrainian]

Harashchenko L., Litichenko O., Shynkar T.

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE EDUCATORS TO THE ORGANIZATION OF HEALTH CARE OF YOUNG CHILDREN: METHODOLOGICAL ASPECTS

Abstract. The article is devoted to the methodological aspects of the problem of professional training of students of specialty 012 Preschool Education of the first (bachelor's) level of higher education in the organization of physical education and health care of young children. The quality of professional training of future teachers is determined as an important criterion of the state and effectiveness of the modern system of preschool education. The basics of technology of professional training of bachelors of preschool education, ways of forming intellectual, practical skills of students are considered. The mechanisms for improving the quality of professional training of future educators in health-preserving activities in early childhood groups are determined. The difficulties that arise

for future educators in the organization of physical education and health protection in early childhood groups are identified. The ways of solving the tasks defined in the article are proposed.

The factors influencing the increase of motivation for the effectiveness of students' learning activities in the process of preparation for health-preserving activities in early childhood groups are determined. The importance of the developmental nature of the teacher's interaction with young children in the organization of physical education is substantiated.

The necessity of forming in future educators an understanding of health-saving activities as a process of strengthening and shaping children's health and the process of instilling healthy lifestyle skills is substantiated. It is determined that the methodological tools (problem-based lectures, operational and business games, subject-subject interaction, creating a situation of success, etc.) are an important factor in increasing the motivation for the effectiveness of students' learning activities.

Key words: young children; physical health; educational process; professional training; educational activity; motivational component.

Стаття надійшла до редакції 12.04.2024

Прийнято до друку 26.04.2024